

Eupithecia egenaria HS fundet i Danmark

Af

H. Vibe-Kierulff.

Det kan med en vis Sikkerhed fastlægges at Eupithecierne hører til den Gruppe Geometrider der er stationær i Faunaomraadet og efter deres Levemaade maa betegnes som hørende til de Lepidopterer, der tilbringer hele deres Livscyklus paa den for Arten særlige Biotop.

Naar en ny Art findes skyldes det f. Eks. mest at dens Biotop ikke tidligere har været kendt i Faunaomraadet, eller at dens Finder overhovedet ikke har tænkt paa at søge efter netop den Art, og derfor findes adskillige nye Arter ved et Træf.

E. egenaria har haft et sagnagtigt Skær over sig paa Grund af dens meget spredte Forekomst i Europa, og ret mange Eksemplarer var indtil for en 5-6 Aar siden ikke fundet. Det maa derfor være af stor økologisk Interesse at kunne give Meddelelse om at den er fundet paa Møen.

Tidligt paa Aaret 1959 havde Fabrikant P. Forum Petersen overladt mig et Eksemplar af en Eupithecia, fanget i 1957, som vi ved et almindeligt Eftersyn ikke kunde bestemme. Dyret havde jeg derefter sat til Side i en Opsamlingskasse til nærmere Undersøgelse. Stud. polyt. Preben Holst saa Dyret senere og efter at han havde været paa et Besøg hos Skovrider Ingvar Svenson, Österslev i Sverige, forment Holst, at det muligvis drejede sig om *E. egenaria*. Dyret var noget affløjet og derfor kun kendeligt paa Buen paa Forvingens Ribbe 3, og kun sikkert bestemmelig efter en Genitalundersøgelse.

Skovrider Svenson havde i 1956 taget et Eksemplar af *E. egenaria* paa en Kviksølvlampe paa Klinteberget paa Øen Gotland, men han mente først at det var en graa *E. pimpinellata*. Flyvetiden var dog ikke den sædvanlige for *pimpinellata*, og en Genitalundersøgelse gav til Resultat, at det drejede sig om omtalte *E. egenaria*, en ny Art for Sverige, efter at Eupitheciaspecialisten Eduard Schütze, Kassel-Wilhelmshöhe, har sagt god for Bestemmelsen. Senere har Svenson, 17. juni 1960, taget *E. egenaria* i Antal paa en Lokalitet ved Hallaröd i Skaane, der først blev opdaget af H. Rydén, Höganäs.

Egenaria har faaet sit Navn efter sit temmelig uanseelige Udseende, idet den baade i Farve og Fremtoning nok kan betegnes saaledes. Den mangler i hvert Fald, som Hovedparten af Eupithecierne, noget særligt til at karakterisere den, ud over omtalte Bue, og det kan vel være denne Mangel den har faaet sit Navn efter. Dette sagt for ikke friske Eksemplarer, for jeg vil mene lige som Hoffmeyer, at efter betydelig Erfaring kan fejlfri Eupithecier altid bestemmes efter det blotte Udseende.

Arten er ret stor og bredvinget, Vingefang 12—13 mm, ensfarvet graa eller askegraa med et brunligt Islæt. Stor sort Plet i Midterfeltet. Dette Midterfelt er ved et mørkfarvet eller mørksømmet Tværbaand udad afgrænset af parallelle lyse Tværbaand, der paa Ribbe 3 danner en udadvendt Bue. De lyse parallelle Tværbaand fortsætter ned mod Bagvingekanten i en flad indadvendt Bue. Forvingekanten med sorte Skæl, hvor ydre Mellem- og indre Mellemfeltslinier støder til Forvingekanten.

Delingslinien i Midterfeltet ikke tydelig. Bølgelinien ret tydelig og udvidet i anden Randcelle. Frynserne graa, ret silkeglinsende. Den indre Delingslinie med sorte Streger mellem Ribberne baade paa For- og Bagvinger.

Den lysegraa Underside har paa Bagvingerne to mørke Tværbaand.

Otto Bohatsch har fortalt at han engang fik forelagt en Larve af *E. egenaria*, taget paa Lind, men han betvivlede dette. De ældre Angivelser om de Planter, *egenaria* skulle leve paa, var Skærmplanter, men den første autentiske Beretning om *egenaria* Larvens Levevis, skyldes Robert Lunak, Wien, der i 1935 klækkede den paa Lind. Man havde ganske vist længe formodet at den levede paa Lind, men Lunak havde altsaa Fortjenesten af først at klarlægge Larvens Levevis. Den lever paa Lindens Blomster og Imago flyver i Trækronerne og har en ret sjælden Forekomst længere nede. Det forekom ham at Larven kun levede paa *Tilia platyphyllos*' Blomster, der blomstrer ca. to Uger tidligere en *Tilia cordata*. Lunak tog *egenaria* d. 20. Maj da han havde stillet sin Lampe op foran to ældre Eksemplarer af *Tilia platyphyllos*.

Eduard Schütze modtog i 1950 en lille Sending Eupithecier og konstaterede deri senere to Eksemplarer, som han ikke kendte og ikke kunde bestemme. Schütze lavede et Genitalpræparat af en Han, men han kunde ikke henføre den til nogen kendt geni-

talbestemt Art, efter at han havde gennemgaaet W. Petersens Bog, Beitrag zur Kenntniss der Gattung Eupithecia. I 1951 fik Schütze en større Sending Eupithecier, hvori fandtes fire af samme Art som han ikke tidligere havde kunnet bestemme. Han lavede igen et Genitalpræparat og det var i Overensstemmelse med det første. Han var stadig lige vidt. Gaaden løstes dog ret kort Tid efter da han fra Østrig modtog en Sending *egenaria*, sikre bestemte Eksemplarer. En ny Genitalundersøgelse viste snart at der var Overensstemmelse med det første Genitalpræparat, Dyret var fra Dresden og det andet, der var fra de Schwabiske Alper, og som sagt det sidst undersøgte fra Østrig. Schütze tog derfor i 1952 til de Schwabiske Alper sammen med en Ven, hvor de ved Franziskaner Klosteret Ave Maria i Tiden 30. Maj—1. Juni, fangede en mindre Række, 5 Hanner og 3 Hunner.

Schütze var af den Opfattelse, at da alle de ham forelagte Imagines var fanget i sidste Halvdel af Maj Maaned, levede Larven paa *T. platyphyllos*' Blomster, og Klækninger beviste at Larver taget paa *T. platyphyllos*' Blomster, var ved at gaa over i Puppestadiet naar *T. cordata* begyndte at blomste, og han kontrollerede yderligere, at Intervallet mellem *T. platyphyllos*' og *T. cordatas* Blomstringstid var omkring 18 Dage. Dog udelukkede han ikke at *egenaria* kunde leve paa Blomsterne af *T. cordata*. Fisher, Selb, har gennemført Klækninger i 1954 baade paa Blomsterne af *T. platyphyllos* og *T. cordata*.

Det er jo en kendt Sag, særlig naar det angaar Eupithecier, at naar de er affløjne er de vanskelige at kende, men det her til Artiklen fotograferede Eksemplar, der er fanget 27. Juni 1959, er et helt frisk Stykke og det er en Hun. Da der paa Fangomraadet kun er konstateret *Tilia cordata*, maa den alt taget i Betragtning leve paa *T. cordata*.

Det er en Art der ikke er fundet saa mange Steder i Europa. Den er fanget regelmæssigt i Østpreussen og ellers nogle faa Steder i Mellem- og Sydeuropa. Eet Eksemplar er taget i Norge 6. Juni 1953, et Eksemplar som omtalt paa Gotland og et Eksemplar er meldt fra Holland, 30. Juni 1935.

Der findes kun to Arter af Lind som anses for vildtvoksende i Danmark, nemlig *T. platyphyllos* og *T. cordata*, der ogsaa findes plantede. Linden er fortrængt mere og mere af Bøgen, da den nok fordrer de samme Kaar som denne, men ikke taaler

saa megen Skygge, og den er derfor i stærk Aftagen. Den er derfor mest henvist til de af Kultur uberørte Steder.

Tilia cordata kan findes endnu i Skovene paa Bornholms Nordkyst. I tidligere Tid blev den angivet i Ring Skov ca. 14-15 km vest for Aarhus, i Egekrat ved Borris, og i store Vildmoses sydvestlige Hjørne i et lille Krat som er fredet. *T. cordata* er tidligere angivet fra Danmarks sydligere Dele som vildtvoksende. Den dyrkes ikke i Skovene under forstlig Drift. *T. cordata* har

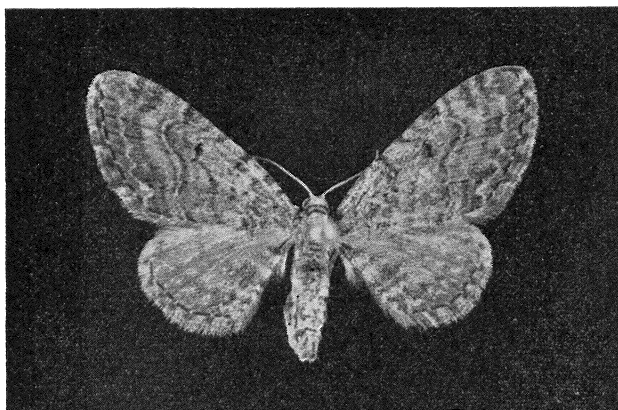

Fig. 1 *Eupithecia egenaria* HS. ca. 2½ Gangs Forstørrelse.
H. V. Christensen fot.

i Europa en Udbredelse fra de sydligste Dele af Norge, Sverige og Finland, nedover til Spanien, Italien, Grækenland og østover langt ind i Rusland.

Tilia platyphyllos er i Danmark, i hvert Fald i nyere Tid, sjælden. Den angaves tidligere fra de sydlige Dele navnlig fra Lolland, Vest- og Syd-Fyen og syd for Flensborg Fjord. *Tilia platyphyllos* har en mere vestlig Udbredelse i Europa, men gaar sydligere ned i Italien, Grækenland og den østlige Del af Tyrkiet og syd om Sortehavet til det Caspiske Hav. Under et gunstigere Klima i den postglaciale Varmetid har *platyphyllos* været vildtvoksende over store Dele af Skandinavien, men er nu kun spontan enkelte Steder i Sverige, bl. a. Bohuslän.

Tilia cordatas Blade har blaa-grøn Underside med rustbrune Haar i Nervevinklerne og Blomsterne er samlede i en 5-7 blomstret Kvast, i Modsætning til *Tilia platyphyllos*, hvis Blomster

er samlet i en 3-4 blomstret Kvast og hvis Blade er grønne paa begge Sider.

De vildtvoksende Linde indvandrede i Ancylostiden, kulminerede i Litorinatiden og har holdt sig til vor Tid. Antagelig skyldes dette at Middelterperaturen i Juli i det sydøstlige Danmark, efter A. C. Johansen, er omtrent den samme, højst et Par Grader lavere end i den subboreale Del af Litorinatiden.

Findetiden for Imago af *E. egenaria* er altsaa nærmere bestemt til Blomstringstiden for Lindens Blomster, og i 1959, hvor

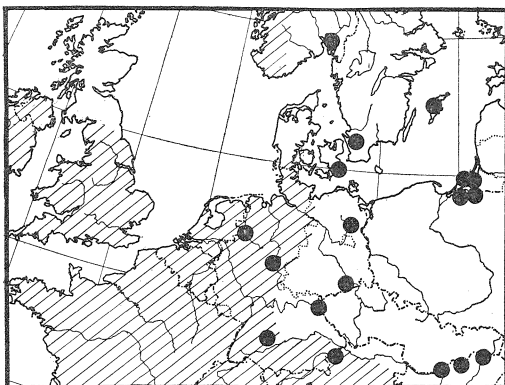

Fig. 2 *Eupithecia egenaria*'s Udbredelse i Nord- og Mellemeuropa. Delvis efter Urbahn.

Arten var Genstand for særlig Opmærksomhed, er den fanget fra en Uge ind i Juni og Maaneden ud. — I Midtyskland blev Arten først opdaget af Steuer i Schwarzthal, og i 1953 og 1954 blev den taget fra 26. Maj til 18. Juni. — Den er ikke særlig lyssøgende, men gaar i Fælde og den flyver ofte, som flere Maelere, rundt om Lyskilden, for derefter at forsvinde.

Om *E. egenaria*'s Æg har Lunak bemærket, at Overfladen ligner *E. assimilata*'s. Schütze fortæller at Ægstadiet varer ca. 14 Dage. Efter 7 Dages Forløb antager Ægget en gullig Farve og i de sidste Dage, før Larven kommer ud, er Ægget blevet blygraat. Naar Larven er fremkommet er ogsaa den blygraa med sort Hoved. Efter andet Hudskifte farves den gullig og Hovedet bliver mindre sort. Før tredje Hudskifte spinder Larven sig fast til Blomsternes Fællestilk eller Dækblad og gennemfører Hudskiftet her. Efter tredje Hudskifte er Farven ændret mærkbart, nemlig til same lyse Farve som Lindebladet, og Ho-

vedet er nu lysebrunt. Som fuldvoksen er den omkring 16-17 mm lang. Larvestadiet varer omkring 18-20 Dage. Larven forlader ikke Lindeblomsterne i dette Stadium. Om den lader sig bringe til Jorden ved at Blomsterne, hvis Fællesstilk er sammenvokset med et aflangt Dækblad, falder ned med Dækbladet som en Slags Faldskærm, eller den spinder sig ned, skal jeg lade være usagt.

Forpupningen sker i et let Silkespind paa eller i Jorden og Puppen overvintrer. Puppen er brun til gullig med grønne Vingeskeder, ca. 7,5 mm lang, med to stærkere og to svagere Hæfteborster paa Cremasteret.

Uden at gøre Krav paa at vise en nøjagtig Stedfæstelse af alle Fund i Nord- og Mellemeuropa, skulle vedføjede Udbredelseskort give en god Oversigt over ældre og nyere Fund.

Litteratur-Henvisninger:

- Bergmann, Arno: Die Grossschmetterlinge Mitteldeutschlands, Bind 5 anden Del, Leipzig/Jena 1955.
- Bohatsch, O.: Deutsche Entomologische Zeitschrift Iris, Dresden, Bd. VI (1893).
- Dietze, K.: Die Biologie der Eupitheciën, Berlin 1913, Tavle 78, Fig. 744.
- Hering, Martin: Die Schmetterlinge, 1932, i Serien Die Tierwelt Mitteleuropas.
- Lempke, B. J.: Catalogus der Nederlandsche Macrolepidoptera XI.
- Lunak, Robert: Die Biologie von Eupithecia egenaria HS, i Zeitschrift Österreichischen Entomologen-Vereins, Wien, XXI Bd. 1936.
- Opuscula Entomologica, Bind XXII 1957, Hæfte 2-3, Side 151.
- Petersen, Wilh.: Deutsche Entomol. Zeitschrift Iris, Dresden, Bd. XXII (1909).
- Schütze, E.: Abhandlungen und Bericht LIX des Vereins für Naturkunde zu Kassel e. V. Kassel 1954.
- Spuler, A.: Die Schmetterlinge Europas, II. Bd. Side 72.
- Tijdschrift voor Entomologie, Aargang 1952, Side 280—281.
- Urbahn, H. u. E.: Die Schmetterlinge Pommerns. Stettiner Entomolog. Zeitschrift. Aarg. 100, 1939.
-